

Pouls anden store interesse var musikken. Han tog kirkemusikskolens orgeleksamen i 1994 og havde siden hen stilling som både museumsinspektør og organist, indtil kræften forhindrede ham i at køre til kirken. Han kombinerede sin musikinteresse med talrige foredrag om komponisten Oliver Messiaens fuglekatalog, *Catalogue d'oiseaux*, som bruger imitationer af fuglestemmer i musikken.

Poul Hansen var et særdeles venligt menneske og meget afholdt blandt kollegerne på museet. Han var afklaret med sig selv i en grad, så han ikke behøvede at påtvinge andre sine meninger og ideer. Det gjorde Poul til en skattet person at tale med. Han var i stand til at overskue et problemkompleks og reducere det til et mindre sæt uafklarede spørgsmål, som det hver for sig lod sig gøre at håndtere. Det

var altid inspirerende at snakke med Poul Hansen om fuglesang og projekt-ideer. Han havde ofte nye konstruktive ideer samt en bemærkelsesværdig hukommelse for relevant litteratur. Arbejdede man med fuglesangs-projekter som en af undertegnede, var der ikke grænser for hans hjælpsomhed. Samarbejder med Poul var præget af, at manuskripter blev læst og kommenteret i løbet af en dag – sjældent to. Vi er mange, der vil savne den kilde til inspiration, som Poul var.

På trods af sin alvorlige og smertefulde kræftsygdom forblev Poul forskningsmæssigt aktiv til det sidste. Han færdiggjorde en videnskabelig artikel og varetog redaktørgæringen fra sygesengen til kort før sin død.

Thorsten J. S. Balsby og Thomas Secher Jensen

Anmeldelser

Danmarks natur frem mod 2020

Det Grønne Kontaktudvalg (red. Hans Meltofte). Om at stoppe tabet af biologisk mangfoldighed. 112 sider, forside og akvareller af Jens Gregersen, mange farvefotos, kort og diagrammer. Det Grønne Kontaktudvalg, c/o Danmarks Naturfredningsforening, 2012. ISBN 978-87-87030-54-0. Pris kr. 45 i Naturbutikken.

Bogen rummer en række bud på, hvordan man kan stoppe tabet af biologisk mangfoldighed i Danmark, sådan som landet er forpligtet til i henhold til Biodiversitetskonventionen fra 1992. Den er redigeret af Hans Meltofte, har forord af Ella Maria Bisschop-Larsen og er skrevet af 42 forfattere, næsten alle professionelle biologer, der i 20 kapitler fremlægger, hvordan naturens tilbagegang i Danmark kan standses.

Bogen går ikke i dybden med arterne, fx fuglene, men indeholder baggrundsartikler om den danske biodiversitet og forslag til, hvordan man sikrer den biologiske mangfoldighed i de forskellige naturtyper – skovene, "græslandet" (et nyt ord for det, vi normalt kalder overdrev), hederne, de ferske enge og vådområderne, agerlandet, kysterne, havet og byerne. Den indeholder tværgående kapitler om naturens værdi, Danmarks natur i nationalt og internationalt perspektiv, den eksisterende viden og behovet for mere viden, klimaforandringerens betydning og behovet for store sammenhængende naturområder. Nogle af de tværgående kapitler tackler nye og vigtige problemstillin-

ger, der først i de seneste år er kommet ind i naturdebatten, og som offentligheden og politikerne i flere tilfælde knap nok har opdaget endnu. Det gælder fx kapitlerne om økosystemtjenester (af Tina Læbel) og Danmarks fodaftryk på biodiversiteten i udlandet (af Finn Danielsen og Mette Marie Nørgaard). Hvilke rummer bogen en samfundsfaglig fremstilling af hvilke virkemidler, der kan tages i anvendelse, samt et oplæg til faglig prioritering af indsatsen. Andre kapitler handler om arealplanlægningen, hvordan man sikrer omkostningseffektivitet i naturbevarelsen, og "Biodiversiteten i en retlig kontekst." Det afsluttende kapitel er en opsamling om "Danmarks biodiversitets fremtid – de væsentligste udfordringer og højest prioriterede virkemidler."

Bogen skal ses i forlængelse af de to rapporter, der i 2010 blev udgivet i anledning af det internationale biodiversitetsår, henholdsvis *Danmarks natur 2010 – om tabet af biologisk mangfoldighed*, udgivet af Det Grønne Kontaktudvalg, og *Danmarks biodiversitet 2010 – status, udvikling og trusler*, udgivet af Danmarks Miljøundersøgelser.

Nu er en statusopgørelse for den danske natur ikke i sig selv noget nyt. Fra de sidste ca. 40 år har vi således *Status over den danske dyreverden: Symposium i 1971* (Zoologisk Museum 1972) og *Status over den danske plante- og dyreverden* (Fredningsstyrelsen 1980). To opgørelser, som påviste generelle tilbagegange i den danske natur, og som blev fulgt op af politiske initiativer som "Marginaljordsstrategien" fra 1987 og Wilhjelm-udvalgets rapporter fra 2001. Disse initiativer blev understøttet af Miljøministeriet og havde bred politisk opbakning, der førte til mange forbedringer i lovgivningen og en aktiv naturgenopretningsindsats. Men den politiske opbakning forsvandt med regeringsskiftet i 2001, og det er tankevækkende, at det nu i 2010-2012 primært er de grønne organisationer, som med privat økonomisk støtte (fra Aage V. Jensen Naturfond) har løftet opgaven med at analysere og beskrive udviklingen i

den danske natur – en opgave, som staten ellers er forpligtet til gennem bl.a. internationale bindinger i flere konventioner og EU-direktiver m.v.

Målgruppen for bogen er de politiske beslutningstagere, embedsværket i Miljøministeriet og andre dele af administrationen, samt de grønne organisationers ildsjæle. Desværre er bogens sprog noget tung og præget af mange fagudtryk, så måske når dens budskaber ikke så langt uden for forskningsmiljøerne, som de burde. Dette også set i lyset af et tiår, hvor den danske naturforvaltning har været præget af kaos, fragmentering, nedskæringer, ændring/lukning af naturovervågningsprogrammer og en kompliceret implementering af EU-direktivernes natur- og vandplaner, der med juristen Peter Paghs ord er endt i et dansk regelkaos.

I det afsluttende afsnit om Danmarks biodiversitets fremtid giver Carsten Rahbek, Peder Agger, Hans Henrik Bruun, Rasmus Ejrnæs, Kaj Sand-Jensen, Niels Strange og Jens-Christian Svenning en række bud på, hvad der overordnet er galt, og hvad der skal gøres for at rette op på tilbagegangen. Der er bl.a. fokus på (mere) græsning, på skovene og skovdriften, fiskeriet, naturlig succession, sammenhængende naturarealer, vanddynamikken, klimaforandringerne og invasive arter. Der er mange konkrete forslag til, hvad der bør gøres. Nogle af forslagene er politisk og økonomisk vanskelige at realisere, fx ønskerne om mere plads til naturen og store sammenhængende naturarealer, og man kan være uenig i andre. Fx er der, set med anmelderens øjne, et overdrevet fokus på græsning som en universal nøgle til naturpleje. Indsatsen gennem de sidste 25 år med ny skovrejsning og genopretning af tørilte vådområder, hvor vi nu har fået retableret 23 000 ha fordelt på ca. 170 lokaliteter over hele landet, kunne have været nævnt som eksempel til efterfølgelse; i forordet anføres det dog, at hverken skovrejsningen eller vådområdeindsatsen er nok. Klimaforandringernes betydning fremhæves med rette, men man kunne her godt have været mere fremadrettet og konkret omkring behovet for at kombinere naturbeskyttelsen med øget CO₂-binding og med klimatilpasning i forhold til mere ekstremnedbør og vandstandsstigningerne i havet.

Samlet set er bogen en fin opsamling af forskernes viden og visioner i 2012. Den udgør et væsentligt bidrag til Danmarks målsætning om at stoppe tabet af biodiversitet i 2020, til Natur- og Landbrugskommissionens ingangværende arbejde og til den Naturplan Danmark, der er skrevet ind i Regeringsgrundlaget. Til bogens kvaliteter hører illustrationerne, ikke mindst Jens Gregersens sanselige akvareller, bl.a. af de sorthalsede lappedykkere i Brabrand Sø og den spillende dobbeltbekkasin over Uldum Kær.

Hans Skotte Møller

Fjandø og Fuglene

Jens Overgaard Christensen, 144 sider, talrige akvareller udført af forfatteren, indb. Forlaget Sterna. ISBN 978-87-995253-0-0. Pris kr. 348 i Naturbutikken.

Det kræver vedholdenhed og disciplin at slå sit navn fast som nøjagtig illustratør af felthåndbøger sideløbende med en udfoldet kunstnerisk virksomhed med en mere fri og tolkende streg. Ornithologen og tegneren Jens Overgaard Christensen besidder begge egenskaber, hvilket denne bog vidner om. Systematiske tællinger omkring

de vestjyske fjorde og bearbejdnings af et omfangsrigt datamateriale har været en del af forfatterens ornitologiske virke siden drengeårene. Det er denne vedholdende interesse for Vestjyllands og især Nissum Fjords fugleliv, der er ryggraden i bogen. Et sandt fuldkornsprodukt med beskrivelser af ynglefuglearternes tilpasning til de forskellige vegetationszoner på en ø af forholdsvis uberørt karakter og kompetente betragtninger om arternes indbyrdes konkurrence over 30 år. Jens Overgaard Christensen beskriver i dagbogsform nogle af sine mange besøg på Fjandø og den ganske lille Kolling Ø. Især Skarvens etablering i reservatet er i begyndelsen en overraskelse og skal komme til at spille en hovedrolle i fortællingen om en øs naturlige dynamik, der dog også underlægges samfundets og myndighedernes natursyn og indblanding. Den såkaldte hyler, der effektivt skræmmer Skarverne fra øen, men accepteres af de øvrige ynglefugle, er et stort oppusteligt fremmedlegeme i fjordens landskab i 90'erne. Samtidig smøres og prikkes æggene i skarvkolonien, 3000 stk. i 1994. Modsat hyleren er ræven et naturligt element i den vestjyske natur. Jens Overgaard Christensen beskriver nøgternt, hvordan ræven tilsyneladende har lært ikke bare at gå over isen, når det er muligt, men at svømme det lille stykke fra fastlandet med faste mellemrum. En adfætsændring, der får store konsekvenser for Fjandø ynglefugle, og som nødvendigvis stillingtagen til en lokal regulering af et naturligt hjemmehørende rovdyr. Et andet paradoks repræsenteres af Kolling Øs historie, der er – eller var – en rest af et inddæmningsprojekt sidst i 1800-tallet. Bogen beskriver, hvordan øen giver kunstigt (!) åndedræt til ynglefuglene i vildtreservatet i de perioder, hvor de af forskellige grunde presses på selve Fjandø. Det er en interessant oplysning, at Kolling Øs endeligt bl.a. er et resultat af, at Skarvernes ekskrementer gør det af med tagrørens rodnet, der holdt den lille ø fast på trods af erosion og isskruninger. Det ville være nemt at sige, at den naturlige dynamik lige her trak det længste strå. *Fjandø og Fuglene* er, udover at være et helstøbt kunstværk og en spændende personlig naturdagbog, et stærkt vidnesbyrd om, hvilken værdi systematisk overvågning af fugle har, og den motiverer læseren til at fordybe sig i lokaliteter og arter i en længerevarende, måske endda livslang periode.

Marco Brodde

Cuckoos of the World

Johannes Erritzøe, Clive F. Mann, Frederik P. Brammer & Richard A. Fuller. 544 sider, 36 farveplancher, mere end 600 farvefotos og 144 udbredelseskort, indb. Christopher Helm, London, 2012. ISBN 978-0-7136-6034-0. Pris £ 60.

Dette imponerende engelsksprogede værk dækker alle verdens 144 arter af nulevende gøge fra grupper som anis, roadrunners, coucals og malkohas til vores egen helt almindelige Gøg. De fire forfattere har tilsammen en bred erfaring fra hele verden både i felten og diverse museumssamlinger. Bogen starter med et afsnit omhandlede gøgenes evolutionære historie og systematik med gennemgang af de fem forskellige underfamilier, hvor i verden de findes, og om de er redepasitter. Derefter gennemgås familiens biologi med stor vægt på ynglebiologien. Dette er et interessant afsnit med mange eksempler på arternes meget forskelligartede yngleadfærd, og man kan fx læse, hvordan

Skadegøgen ødelægger værtsfuglenes æg som straf, hvis de smider gøgeægget ud af reden. Dernæst følger et afsnit med sammenlignende farveplancher malet af Richard Allen, Jan Wilczur, Martin Woodcock og Tim Worfolk. Her får man et hurtigt overblik over de forskellige grupper, og man kan direkte sammenligne bestemmelsesproblematiske arter. Herefter følger bogens hoveddel med en detaljeret gennemgang af hver enkelt art i underafsnit benævnt taksonomi, feltbestemmelse, stemme, beskrivelse, biometriske mål, fældning, geografisk variation (hvis der er nogen), udbredelse, habitat, adfærd, ynglebiologi, føde og bestands-tilstand. Her er samlet en imponerende mængde viden, selvom det også er tydeligt, at der fortsat er en del arter, vi ikke ved ret meget om. Fx er æggene ukendte hos 54 % af gøgene ifølge indledningen. For hver art er der desuden mindst et og i de fleste tilfælde flere billeder af høj kvalitet samt udbredelseskort med angivelse af tilstedeværelse året rundt, i yngletiden, om vinteren eller på gennemtræk. Disse udbredelseskort er baseret på en database med ikke færre end 450 000 feltobservationer. Kort over de originale observationsdata stilles i øvrigt til rådighed på en hjemmeside, hvor det også er muligt at kontakte Richard Fuller, hvis man er interesseret i videnskabelig brug af data. Jeg savnede ingen informationer i artsafsnittene, og det lykkedes mig faktisk at få sat art på et gammelt billede af en malakoa fra Thailand, jeg endnu ikke havde fået bestemt. På udbredelseskortene savnede jeg af og til et oversigtskort for arter med små udbredelser, da det kan være vanskeligt at finde ud af, hvor i verden man er. Alt i alt er det en rigtig flot bog, som jeg vil anbefale til alle, der har en særlig interesse for denne fuglegruppe, eller blot holder af at bladre i flotte fuglebøger med masser af viden om eksotiske arter.

Mikkel Willemoes Kristensen

Birds of Paradise

Tim Laman & Edwin Scholes. 228 sider, mange farvefotos og udbredelseskort, indb. National Geographic Society, Washington D.C., 2012. ISBN 978-1-4262-0958-1. Pris kr. 298 i Naturbutikken.

Dette er, hvad englænderne kalder en coffee-table book. Format 26 x 31 cm, vægt 1,8 kg. *Birds of Paradise* er også, rent bogstaveligt, en bog af stort format. Det er ganske enkelt den bedste bog om en fuglefamilie, jeg har læst i mange år. Bogen har det hele. Fabelagtige fotos, en velkrevet, spændende tekst og et flot layout.

Laman og Scholes har studeret paradisfugle i otte år, de har foretaget 18 ekspeditioner til 51 lokaliteter og tilbragt 2000 timer i observationsskjul med det højeste 50 m over jorden. De har produceret over 2000 lyd- og videooptagelser og taget 40 000 fotos af 39 arter paradisfugle.

Antallet af arter i familien varierer fra 39 til 45 afhængig af hvilken autoritet, man vælger. *Handbook of The Birds of The World* medtager 42 arter. Paradisfuglene hører, sammen med pittaer, kolibrier og fasaner til klodens visuelt mest spektakulære familier. Forfatterne demonstrerer i denne bog, at paradisfuglenes opførsel og dermed deres selektionsstrategier er særdeles fascinerende. Udvlingslærens fædre, Darwin og Wallace, var begge dybt betagede af paradisfuglene, og begge beskrev dem som "most beautiful and most wonderful." I bogen er begge de to store evolutionister flittigt citeret.

Paradisfugle forekommer på Ny Guinea, enkelte af

naboøerne og i Australien. Tre arter er truede (Langhalet Parotia, Sort Segnæb og Blå Paradisfugl). Mange af arterne forekommer i nogle af klodens mest utilgængelige tågeregnskove, adskillige i op til 3500 m's højde, så forfatterne har ikke haft det nemt. Ny Guinea, verdens næststørste ø, omfatter 0,5 % af Jordens landmasse, men rummer måske 10 % af klodens arter. Paradisfuglene på Ny Guinea har, bortset fra mennesket, ingen naturlige fjender eller fødekongurrenter blandt pattedyrene, idet der ikke forekommer rovdyr fra katte- og desmerdyrfamilierne, ingen aber og ingen egern på øen.

Blandt bogens mange spændende informationer skal nævnes begrebet *sexual selection*, i modsætning til *natural selection*. Ifølge Darwin er paradisfuglehannernes pragtfulde fjerdragt et rent æstetisk 'tilbehør', der ikke betyder noget særligt for individets overlevelseschance. Fjerdragtens funktion består alene i, at den øger hannens muligheder for at opnå parringer. Hannerne deltager ikke i redebygning, udrugning af æggene eller fodring af ungerne. Til gengæld er det hunnerne, der vælger, hvilken af hannerne de vil parre sig med. *Female choice* kalder Darwin dette fænomen. Hannerne forsøger at parre sig med så mange hunner som muligt. Hunnerne må derimod nøje udvælge den han, der forekommer mest attraktiv. Disse få udvalgte hanner leverer således hele arvemassen i området. Adskillige af bogens fotos viser en hun, der stirrer intenst på den (måske) udvalgte han, der forsøger at levere varen i form af et enestående visuelt og lydæssigt display.

Bogen er som nævnt illustreret af fantastiske fotos forsynede med interessante ledsagetekster, der uddyber, hvorfor fuglene agerer, som de gør på fotoet. Ikke noget med blot at beskrive, hvad vi selv kan se.

Paradisfuglene klarer sig generelt glimrende, til trods for at de indfødte altid har jaget dem og anvendt fjere til udsmykning ved deres ceremonier. I 1955 beskrev David Attenborough synet af 50 dansende indfødte udsmykket med fjer fra mindst 10 000 paradisfugle. Bogen har, naturligvis, helt fantastiske fotos fra disse ceremonier. Hver enkelt indfødt bærer en hovedbeklædning med fjer fra mere end 50 paradisfugle.

Bogen er en vellykket kombination af velskrevne og fotografiske informationer om en fuglefamilie, der dels hører til blandt klodens smukkeste, dels byder på utrolig opførsel og overraskende strategier. Min eneste anke er, at dele af teksten er trykt med meget blege typer, der gør den vanskelig at læse i kunstigt lys.

Hvis man kun køber en fuglebog om året, bør den næste være dette mesterværk.

Hans Harrestrup Andersen

Owls of the World – A photographic guide

Heimo Mikkola. 512 sider, farvefotos og udbredelseskort, indb. Christopher Helm, London, 2012. ISBN 978-1-4081-3028-5. Pris kr. 445 i Naturbutikken.

Christopher Helms forlag er nok verdens førende inden for ornitologisk litteratur. Tidligere i 2012 udgav man Johannes Erritzøes fremragende *Cuckoos of the World*, og nu foreligger et tilsvarende værk om en af verdens mest populære fuglefamilier, uglerne. Bogens forfatter, Finnen Mikkola, som er en af verdens fremmeste naturfotografer, omtaler 249 arter. Der indledes med 65 sider om bl.a. uglernes sanser, fysiske karakteristika, stemmer, livsforløb, evolution, biogeografi og relationer til mennesket. Yderst velkrevet.

Jeg savner dog en nærmere forklaring på, hvorledes nogle ugler kan fange deres bytte i fuldstændig mørke takket være deres asymmetrisk placerede ydre øregange.

De enkelte arter omtales i afsnit på 1-2 sider. Overskrifterne er identifikation, stemmer, føde og jagtmetoder, habitat, status og udbredelse, variation og adskillelse fra lignende arter. Hertil kommer 1-6 farvefotos af de enkelte arter i naturen. For nogle få, eksempelvis Regnskovshornuglen fra Vest- og Centralafrika, foreligger blot fotos af et skindlagt eksemplar. Brasiliansk Spurveugle er åbenbart aldrig fotograferet, dead or alive.

Bogens absolutte værdi ligger i udbredelseskortene og især de mange fremragende fotos fra mere end hundrede fotografer. Mikkola selv har bidraget med blot ét foto, Hanne og Jens Eriksen med fire. Teksterne rummer ikke meget nyt; dertil er de for kortfattede. Her er bogen langt fra i klasse med Erritzøes gøgemonografi.

Udover deres særlige kald, er noget af det, der adskiller uglerne fra andre familier, det forhold, at man stort set aldrig er i tvivl om, at det netop er en ugle, man iagttager og ikke en fugl tilhørende en anden familie. Heller ikke mange familier kan stille med en vægtforskel på familiens mindste medlem, Alfeuglen på 40 gram, og dens største, Stor Fiskeugle på 4,5 kg. Ugler er udbredt på samtlige kontinenter på nær Antarktis. De forekommer fra det nordlige Canada til Falklandsøerne.

Owls of the World får næppe det store publikum ud over 'owlaholics', men man får meget for pengene. Prisen er godt den halve af *Cuckoos of the World*, der er på samme størrelse, men rummer langt flere informationer.

Hans Harrestrup Andersen

Bird Sense

Tim Birkhead. 265 sider, enkelte sort-hvide tegninger. Bloomsbury, London. ISBN 978 1 4088 2013 1. Pris £ 8.99.

Tim Birkhead er professor ved Sheffield Universitet, hvor han underviser i dyreadfærd og videnskabshistorie. Tim har rejst over det meste af Jorden i jagten på en større forståelse af fuglenes liv, og har bl.a. bidraget til vores forståelse af fuglenes adfærdsekologi gennem mange års studier af især Lomviev og Zebrafinker.

Bird Sense giver en god indføring i, hvordan det er at være fugl ved at gennemgå alle fuglenes sanser og deres betydning for fuglenes liv. Bogen indeholder således kapitler om fuglenes syn, hørelse, føle-, smags- og lugtesans samt deres magnetiske sans og følelser. Alle kapitler giver en fremragende indføring i både den ældste og nyeste forskning indenfor forståelsen af disse sanser, og hele tiden med en overbevisning om, at vi generelt underestimerer, hvad der foregår inde i hovedet på en fugl.

Bird Sense sætter også vores forståelse af fuglenes sanser ind i et historisk perspektiv. Fx er der en fin beskrivelse af John Humes Audubons studier af lugtesansen hos Kalkungribbe i 1800-tallet, som senere hen har ført til den udbredte misforståelse, at de fleste fugle ikke kan lugte. Senere studier har derimod vist, at stort set alle fugle kan lugte, men lugtesansen er kun rigtig veludviklet hos arter, der har brug for denne sans i deres daglige liv (fx nataktive arter og havfugle).

Bird sense er fyldt med fakta baseret på den nyeste forskning, og der er således masser af ny viden at hente for de fleste læsere. Om fuglenes hørelse kan man bl.a. lære,

at fuglene udskifter hårcellerne i øret hele livet, mens menneskets hårceller i øret ikke udskiftes med alderen. I modsætning til mennesker bliver fugle derfor ikke døde med alderen. Derimod nedsættelse mange fuglearterens hørelse om vinteren i de tempererede egne, fordi det primært er i forbindelse med deres reproduktion, at de har behov for at kunne skelne sange og kald.

Kapitlet om fuglenes følelser er måske særligt fascinerende, da dette ofte ikke beskrives, når man taler om fuglenes sanser. Hvad sker der fx i hovedet på en Knortegås, når den i en hel uge står sammen med sin døde mage, som den har levet sammen med i mange år? Der er ingen tvivl om, at fuglene har følelser, da man fx direkte kan måle forhøjet puls og åndedræt, samt en øget mængde stresshormon i blodet hos skræmte fugle. Hvorvidt fuglenes følelser har længerevarende effekter på deres liv, eller det blot er kortvarige fysiologiske reaktioner, kan være svært at afgøre. Forskningen i fuglenes følelser er stadig i sin tidligste udvikling, hvilket også fremgår af kapitlet i bogen, som måske giver flere spørgsmål end svar.

Bird Sense kan på det kraftigste anbefales til alle, der er interesserede i fuglenes sanser, og hvordan det er at være fugl. Læseren kan her hente en mængde spændende viden, som præsenteres på en spændende og indholdsrig måde.

Jan Drachmann

Extinct Birds

Julian P. Hume & Michael Walters. 544 sider, mange sort-hvide stregtegninger, indb. T & AD Poyser, London. 2012. ISBN 978-1-4081-5725-1. Pris £ 49.99.

Uddøen er en naturlig proces, som har eksisteret lige så længe, som der har været liv på Jorden. Det er blevet anslået, at 99 % af alle de arter, der har eksisteret, er forsvundet. Men denne uddøen er indtil for få århundreder siden foregået uendeligt langsomt; i snit har hver art vel levet i 1-10 mio. år. Anderledes i dag, hvor vi takket være menneskets indgriben i naturen ser en acceleration af dyr, der uddør, og som nok kan gøre én betænkelig, og fuglene er her den gruppe af hvirveldyr, det ser ud til at være gået hårdest ud over.

Den første bog om uddøde fugle var Walter Rothschilds *Extinct Birds* (1907) med pragtfulde illustrationer af Keulemans og Lodge. Den er i dag kun mulig at erhverve for velhavende samlere. I 1958 blev den fuldt op af J.C. Greenway Jr. *Extinct and Vanishing Birds of the World*. Den udkom i en anden revideret udgave i 1967. Herefter skal vi frem til 1987, før Errol Fuller skrev *Extinct Birds*, der i år 2000 blev udgivet i en revideret og udvidet udgave. Disse tre værker beskrev dog kun fugle, der er uddøde efter år 1600. Den foreliggende bog medtager imidlertid alle uddøde fugle, der har kunnet registreres enten som skind, knogler og skeletter, eller fra illustrationer eller troværdige rejsebeskrivelser; det vil sige for de sidste 700 år. Bogen er således den første fuldstændige beskrivelse af emnet.

Julian P. Hume blev først uddannet som kunstner, men har siden taget sin doktorgrad i fuglepalæontologi og er i dag tilknyttet British Museum i London og Tring. Michael Walters er en gammel kending. Han har været kurator i Tring i mange år, og uddøde fugle har været en livslang interesse for ham. Desuden har han et stort forfatterskab bag sig, mest i videnskabelige tidsskrifter.

Hver art eller underart får fra en kvart side til to sider for

både Vandreduen og Gejrfuglen. Alle synonymy nævnes, og på hvilke museer arten findes. Derpå omtales status og udbredelse. Hvor en beskrivelse findes, bliver denne givet. Herpå følger, hvad man ellers ved om fuglen, herunder årsagen til dens uddøden. Elfenbensspætten og Cubaelfenbensspætten er begge omtalt som sandsynligvis uddøde. I antallet af uddøde arter og racer fører vandhønsene med 63, duerne med 50, papegøjerne med 32, og blandt kæmperne har moafuglene ni arter og elefantfuglene seks arter. I Appendix 1 bliver de mere tvivlsomme omtalt, enten fordi de ikke er blevet observeret i mange år, fordi de lever i meget afsides liggende områder, hvor man endnu ikke kender deres yngleområder, eller de er usædvanlige sky og vanskelige at finde. I alt omtales her 30 arter. I Appendix 2 omtales på 82 sider tvivlsomme arter, hvor kilderne mest er taget fra rejsebeskrivelser og fuglebøger fra det 17.-18. og tidligt 19. århundrede. Her udgør bl.a. de fugle, som nogle konservatorer tidligere sammensatte af flere arter, dreamed-up birds, som de kaldes i denne bog, men ellers normalt kaldes composites, en af faldgruberne. I Appendix 3 omtales 61 genopdagede arter. Hume har her og der forsynet bogen med stregtegninger.

De omkring 2000 referencer viser, at forfatterne har foretaget et grundig forarbejde. Til sammenligning har Greenways 600 og Fullers omkring 200, hvilket nok vil sikre værket som et referenceværk i årene fremover. Jeg kan anbefale værket til alle med en dybere interesse for dette emne.

Johannes Erritzøe

The Bird Species, Die Vogelarten. Charadriiformes

Norbert Bahr. 191 sider, indb. Media Natur/Verlag, Minden. ISBN 978-3-923757-11-4. Pris € 24.95.

Denne dobbeltsprogede checkliste dækker alle verdens vadefugle, kjoever, måger, ternere og alkefugle, inkl. dem, der er uddøde efter året 1800. Sammenlignet med den i dag vel mest brugte checkliste, E.V. Dickinsons *The Howard and Moore Complete Checklist of the Birds of the World* fra 2003, ses en del mindre forskelle, fx får Krokodillevogteren her sin egen familie. Det foreliggende værk angiver alle synonymy for slægterne, inkl. kildehenvisninger, mens synonymy for arter og underarter ikke angives. I Dickinson kan man finde synonymy til artsnavnene i indholdsfortegnelsen. Originalbeskrivelser af arterne er hos Dickinson kun angivet som forfatter og årstal, mens Bahr angiver den fulde henvisning (tidsskriftets navn og nummer samt sidetal-

let) og dertil det oprindeligt anvendte navn og typelokaliteten. Fx er Schiölers navn for Islandsk Rødben angivet som *Totanus calidris robustus* (DOFT 13.211). Også beskrivelsen af artens forekomst er for mange arter lidt mere udførlig hos Bahr. De tyske navne følger *Handbook of the Birds of the World*, idet der i tilfælde af senere opsplitninger er brugt direkte oversættelser af det engelske navn. Et appendiks giver videnskabeligt navn, kilde og typelokalitet for alle navne nævnt i fodnoter. Er du specielt interesseret i vadefugleordenens systematik, vil denne bog være til stor gavn.

Johannes Erritzøe

Også modtaget:

Danmarks dejligste natur – set fra fly og fod

Eigil Holm. 204 sider, 679 farvefotos, tegninger og kort, indb. Eigil Holms Forlag, Horsens, 2012. ISBN 978-87-89446-37-0. Pris kr. 249 i Naturbutikken.

Flyfotos giver et overblik, som man ikke kan få på anden måde. Et udvalg under Miljøministeriet har i 2009 udpeget 24 steder i Danmark som 'naturkanon-områder', det vil sige steder af særlig værdi for naturelskere og med offentlig adgang. Det er disse 24 områder, denne bog omhandler.

Danmark Dejligst – 100 Fredninger

Susanne Sayers & Poul Arnedal. 226 sider, mange farvefotos og kort, indb. Life Publishing, København 2011. ISBN 978-87-993863-1-4. Pris kr. 199.

Beskrivelse i tekst og pragtfulde fotos af 100 fredede naturperler, hvoraf flere er kendt som værdifulde fuglelokaliteter. Et oplagt gaveemne til naturinteresserede.

Myrer i Danmark

Mogens Gissel Nielsen og Rune Larsen. 35 sider, rigt illustreret, hft. Natur og Museum nr. 3. Naturhistorisk Museum, Århus. ISBN 978-8791779-3-36. Pris kr. 60.

Dette hæfte omhandler alle i Danmark forekommende myrearter og deres liv i sociale samfund med dronninger, soldater, arbejdere, røvermyrer, gæstemyrer, hjælpemyrer og slavemyrer plus alle deres snylttere. En tue med skovmyren bliver hele tiden forandret efter vejret; regner det fx, så bliver alle grannålene lagt som på et stråtag, så regnen ikke trænger ned i tuen. Et meget spændende og lærerigt hæfte.